

7 REN ENERGI FOR ALLE

INNSPILL 1/6 GÅ MOT STRØMMEN

Innspill til hvordan Norges kommende satsning på energibistand kan bidra til å nå FNs bærekraftsmål om ren energi til alle innen 2030

Forum for
Utvikling og Miljø

 Naturvernforbundet

 Framtiden
i våre hender

 SPIRE

FIVAS | FORENINGEN FOR
INTERNASJONALE
VANNSTUDIER

Dette er innspill 1 i en serie innspill på Norges arbeid med de 6 bærekraftsmålene som skal behandles i FN i 2018.

Forum for utvikling og miljø er et nettverk av 50 norske organisasjoner.

Synspunkter og konklusjoner står for undertegnede organisasjoners regning og er ikke nødvendigvis sammenfallende med alle Forum for utvikling og miljø's medlemsorganisasjoners syn.

Utgitt av: WWF Verdens naturfond, Naturvernforbundet, Forum for utvikling og miljø, Framtiden i våre hender, FIVAS – Foreningen for internasjonale vannstudier, Spire.

Norsk energibistand – ikke helt på nett

I 2018 skal bærekraftsmål 7 behandles i FN. Målet sier at alle mennesker skal ha tilgang til ren energi til en overkommelig pris innen 2030. Med dagens energipolitikk vil hele 674 millioner mennesker mangle strømtilgang i 2030. Skal Norge bidra til å nå dette målet, må den varslede økningen i norsk energibistand nå de som trenger det mest.

Energi spiller en nøkkelrolle i bærekraftig utvikling: Tilgang på ren energi kan gi økonomisk utvikling og redusere ulikhet, stanse klimaendringer og bidra positivt til miljø og helse. Samtidig kan energi være et hinder for bærekraftig utvikling. Dagens energiproduksjon er i stor grad uren og/eller utilgjengelig for de fattigste, og har derfor negative konsekvenser for klima, miljø, helse, økonomisk utvikling og fordeling.

Energi handler om mer enn strøm: Nesten 3 milliarder mennesker lager fortsatt mat ved å brenne ved eller trekull over enkle kokeovner eller bål¹. 1,1 milliarder mennesker mangler fremdeles tilgang til strøm². Å få tilgang til det aller mest grunnleggende av arbeidslys, mobillading og effektive måter å lage mat på som er uten skadelig røyk, gir en revolusjonerende effekt på fattigdomsreduksjon, utdanning og helse i husholdningen, ifølge FN-initiativet Energy for All³. Norge har varslet en dobling i bistanden til fornybar energi. Om dette skal bidra til å nå FNs bærekraftsmål 7 – ren energi for alle – må den norske energibistanden nå ut til dem som trenger det mest.

Med bærekraftsmål 7 har verden blitt enige om noen sentrale aspekter som bør endre hvordan vi jobber med energi og bærekraftig utvikling. Nytt er at *alle* skal ha tilgang til *ren* energi til en

BÆREKRAFTSMÅL 7 OG NORSK ENERGI BISTAND

- Bærekraftsmål 7 om ren energi til alle er en målsetting med et tydelig aspekt av fattigdomsbekjempelse. I 2030 skal *hele* verdens befolkning ha tilgang til ren energi til en *overkommelig* pris.
- FNs bærekraftsmål bygger på et grunnleggende prinsipp om å ikke etterlate noen.¹²
- Norge har varslet en dobling i energibistanden. Om dette skal bidra til å nå FNs bærekraftsmål 7 – ren energi for alle – må den norske energibistanden nå ut til dem som trenger det mest.

Publikasjonen er utgitt med støtte fra Norad

Design: Kord AS
Trykk: Nilz & Otto Grafisk AS

Forum for utvikling og miljø
Storgata 11, 0155 Oslo

forumfor@forumfor.no
Twitter: @ForumNorway
www.forumfor.no

overkommelig pris, og det skal skje innen 2030. Med dagens energipolitikk vil 674 millioner mennesker være uten strøm i 2030, over 600 millioner av disse vil bo i Afrika sør for Sahara, først og fremst på landsbygda⁴. Skal de nye ambisjonene tas til følge, må derfor fokuset for norsk energibistand utvides.

I dag satses det først og fremst på bistand til å bygge kraftanlegg og utvidelse av strømmettet for å gi flere tilgang til strøm fra strømmettet. Det er uopnåelig at hele verdens befolkning skal få strøm fra strømmettet i veggene innen 2030. Det vil være mest kostnadseffektivt å nå de 600 millionene med desentraliserte løsninger utenfor nettet⁵. Skal Norge være med og gi tilgang til ren energi til en overkommelig pris, må vi tørre å gå mot strømmen og satse på desentraliserte løsninger.

Bruk energien på fattigdomsbekjempelse

Bærekraftsmål 7 om ren energi til alle er en målsetting med et tydelig aspekt av fattigdomsbekjempelse. Særlig understrekes dette i delmål 7.1 der fokus er på at prisen skal være overkommelig og energikilden skal være til å stole på. Bærekraftsmålene bygger på et grunnleggende prinsipp om å ikke utelate noen⁷.

Det internasjonale energibyrået har gjort utregninger om hvordan energitilgangen vil være innen 2030 dersom vi fortsetter som i dag. I sine prognoser for *business as usual* vil 674 millioner mennesker være uten strøm i 2030. 600 millioner av disse vil være bosatt i land i Afrika sør for Sahara, 90% av dem på landsbygda⁸. Det er særlig i Afrika at utbyggingen av strømmettet ikke holder tritt med befolkningsveksten.

Målgruppen for økt bistandsinnsats på ren energi til alle bør være de 674 millionene som faller utenfor business as usual-scenariet. Den norske regjeringen lovet i 2017 å doble bistanden til fornybar energi. Dette er helt avgjørende og i tråd med potensialet Norge har som energistormakt og som forpliktet til bærekraftsmålene. Samtidig har norsk energibistand tidligere fått kritikk. Riksrevisjonens evaluering viser at bistanden ikke er god nok på å øke tilgangen til ren energi, eller som verktøy for fattigdomsbekjempelse¹⁰. Riksrevisjonen påpeker i sin rapport at *over halvparten av støtten [...] har gått til utbygging av strømmett, men nettilkobling har en kostnad som gjør dette uopnåelig for mange fattige*. I kjølvannet av evalueringen lovet daværende utenriksminister Børge Brende Stortinget å komme med en ny strategi for energibistanden. Om utviklingsministeren slutfører denne jobben i 2018 vil det være startskuddet for et virkelig betydelig bidrag til Bærekraftsmål 7.

Tilgang til nettet vil ikke være et reelt alternativ for mange i grisgrendte strøk, selv om muligheten skulle by seg. Mange fattige husholdninger har ikke bruk for så mye strøm og vil dermed ikke betale de relativt store kostnadene det har å knytte seg til

Bærekraftsmål 7 om ren energi til alle er en målsetting med et tydelig aspekt av fattigdomsbekjempelse.

ENERGI OG FATTIGDOM

- 1,1 milliarder mennesker mangler tilgang til strøm. Med dagens energipolitikk vil 674 millioner fortsatt være uten strøm i 2030. Hele 600 millioner av disse vil bo i land i Afrika.
- 3 milliarder mennesker lager mat ved å brenne ved eller trekull over enkle kokeovner eller bål. Årlig dør 2,8 millioner mennesker av å puste inn skadelig røyk fra matlagning ved bruk av fast brensel over åpent bål eller dårlige kokeovner. Bruken av trekull øker også presset på skog som allerede er truet av avskoging.
- Å få tilgang til det mest grunnleggende av arbeidsløst, mobillading og effektive måter å lage mat på som er uten skadelig røyk, gir en revolusjonerende effekt på fattigdomsreduksjon, utdanning og helse i husholdningen.⁵

strømmettet. Mange husholdninger har også et lavt forbruk slik at det blir lite inntekter til netteier eller behov for sterk subsidiering¹¹.

Det er oppløftende at energibyrået i sin utregning har sett at 72 prosent av disse 674 millionene vil kunne få strøm via desentraliserte løsninger som *minigrid* eller hjemmebaserte systemer, som gjør bruk av solenergi og andre former for fornybar energi. Derfor bør den varslede doblingen av norsk bistand bli rettet mot å gi bedre fornybare energitjenester utenfor nettet snarere enn til store infrastrukturprosjektene. Dette vil nå flere, og bidra til oppnåelse av målet om tilgang til moderne energitjenester til en overkommelig pris for alle.

Energi til matlagning

Energi handler om mer enn strøm. De mest energikrevende prosessene i en husholdning er knyttet til elementære behov som kjøling og koking av mat og vann. Nesten 3 milliarder mennesker lager fortsatt mat med trekull eller ved, på lite effektive og røykfulle kokeovner og bål¹³. Hvert år dør 2,8 millioner mennesker av å puste inn skadelig røyk fra slik matlagning. Bruken av trekull øker også presset på skog som allerede er truet av avskoging. En fokusert energibistand til disse vil kreve en ny innretning og en annen måte å tenke på enn så langt.

I følge Global Alliance for Clean Cookstoves, er markedet for kokeovner i vekst. Samtidig understrekes det at tiden er inne for å øke finansiering til velfungerende forretningsmodeller og til spredning i stor skala, samt bredere støtte fra utviklingspartnere¹⁴. Dette vil skape arbeidsplasser og gi grobunn for lokalt næringsliv, et uttalt mål for norsk utviklingssamarbeid. Her har muligens Norge særlig gode forutsetninger for å bidra med gode forslag til de nødvendige støtteordninger, siden vi har støttet opp om næringsutvikling via både Norad sine næringslivsordninger og Norfund i flere år.

Resultater i 2030, handling i 2018

Skal alle få ren energi til en overkommelig pris innen 2030 må innsatsen intensiveres allerede i dag. Når FNs 193 medlemsland i 2015 ble enige om mål som skulle oppnås innen 2030 er det elementært at det er resultatene som skal være klare i 2030, ikke tiltakene.

Hvert år fremover skal millioner av solcellepaneler med tilhørende batterier produseres, selges og tas i bruk. Det tar tid å bygge opp insentivordninger, regelverk, fabrikker, distribusjon- og salgspartnere med betalingsløsninger tilpasset fattige mennesker, og det tar tid å utdanne og mobilisere alle de som skal regulere, bygge, investere, installere og promotere løsningene. Ikke minst er det viktig å sikre kvalitet, forbrukergarantier og returordning for batterier. Derfor er handling i 2018 viktig og nødvendig.

Det samme gjelder for rene og effektive kokeovner, som også skal ut til millioner av mennesker hvert år de neste årene. Her er brensel

- 1 IEA. 2017. Energy Access Outlook 2017. From Poverty to Prosperity.
- 2 Ibid.
- 3 Bhatia & Angelou. 2015. Beyond Connections : Energy Access Redefined. ESMAP Technical Report; 008/15. Utgitt av Verdensbanken, Washington DC.
- 4 IEA. 2017. Energy Access Outlook 2017. From Poverty to Prosperity.
- 5 Bhatia & Angelou. 2015. Beyond Connections : Energy Access Redefined. ESMAP Technical Report; 008/15. Utgitt av Verdensbanken, Washington DC.
- 6 IEA. 2017. Energy Access Outlook 2017. From Poverty to Prosperity.
- 7 FNs Generalforsamling. 2015. A/ RES/70/1 Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development.
- 8 IEA. 2017. Energy Access Outlook 2017. From Poverty to Prosperity.
- 9 Mld.St. 24 (2016 – 2017). Felles ansvar for felles fremtid – Bærekraftsmålene og norsk utviklingspolitikk.
- 10 Riksrevisjonen. 2014. Riksrevisjonens undersøkelse av bistand til ren energi. Dokument 3:12 (2013-2014).
- 11 Bhatia & Angelou. 2015. Beyond Connections : Energy Access Redefined. ESMAP Technical Report; 008/15. Utgitt av Verdensbanken, Washington DC.
- 12 FNs Generalforsamling. 2015. A/ RES/70/1 Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development
- 13 IEA. 2017. Energy Access Outlook 2017. From Poverty to Prosperity.
- 14 Global Alliance for Clean Cookstoves. 2017. Status report. Driving demand. Delivering impact.

en ekstra utfordring. Brensel må være bærekraftig produsert, gjerne ved og annen biomasse (som pellets og briketter), som er en fornybar ressurs som finnes lokalt. Ressursmessig er problemet i dag at brensel, spesielt i urbane strøk, som oftest er trekull som lages med stort energitap fra skog som allerede er sterkt truet av avskogning. Skog er verdt å bevare, både for energisikkerhet og for klima, miljø og levebrød. Det vil ta tid å bryte avhengigheten av trekull, og handling på dette feltet må på plass så tidlig som mulig.

Uganda er et eksempel på et land i Afrika sør for Sahara som i et *business as usual*-scenario bli mer og mer avhengig av trekull til matlaging i tiden fremover. Det vil gå hardere og hardere ut over skogen. WWF har vist i sin energirapport¹⁵ for Uganda at landet kan snu denne utviklingen før det er for seint, men at det kan ta så lang tid som 30 år før man har klart å få ned bruken av trekull til et nivå som skogen kan tåle. Da har man i mellomtiden fått til en vellykket satsning på alternative brensler og modernisert hele verdikjeden fra skogplanting og bærekraftig uttak av skog til produksjon av brenselet levert sluttforbruker. Det sier noe om hvor stor avhengigheten er, og viktigheten av å starte omstillingen over til å lage mat med strøm og bærekraftig produserte brensler så fort som mulig, mens det enda er skog.

15 Gustavsson m.fl. 2015. Energy report for Uganda. A 100% Renewable Energy Future for Uganda by 2050. Utgitt av WWF Uganda.

Norge bør derfor i 2018

- Gjennomføre den varslede doblingen av energibistand. De nye midlene bør gå til å gi flere mennesker tilgang til desentraliserte strømløsninger samt rene og effektive kokeovner med brensel som er bærekraftig produsert.
- Sette ned et bredt sammensatt utvalg som skal lage en strategi for helhetlig og ambisiøs satsning på bistand til desentralisert strøm fra fornybare energikilder og rene kokemuligheter.
- Løfte *off grid* og småskala energiutvikling som sentralt i løsningen for å nå bærekraftsmål 7 når dette bærekraftsmålet skal til behandling i FN i 2018.

We note with concern that over 1.1 billion people still have no access to electricity and that business as usual projects over 600 million people still without access in 2030, most in rural areas in African countries. A third of the worlds population still rely on the traditional use of solid biomass to cook their meals. Access to energy is deeply connected to poverty reduction and to reducing inequality. To ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all, we commit to increase our efforts to a poverty oriented energy policy with a variation of energy solutions, including small scale off grid energy sources and clean cooking to leave no one behind in the aim for achieving the SDG 7 within 2030.

Klipp ut og ta med til FN

RENERGI
FOR ALLE

”

Skal Norge være med og gi tilgang til ren energi til en overkommelig pris, må vi tørre å gå mot strømmen og satse på desentraliserte løsninger.